

85-годдзе Паўла Сцяцко

5 сакавіка 2015 г. 85-гадовы юбілей адзначыў Павел Сцяцко, доктар філалагічных навук, прафесар Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы.

П. Сцяцко нарадзіўся ў 1930 годзе ў вёсцы Грабава Зэльвенскага раёна Гродзенскай вобласці. У 1953 годзе скончыў факультэт мовы і літаратуры Гродзенскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута, потым аспірантуру пры Інстытуце мовазнаўства АН Беларусі, дактарантуру пры Мінскім дзяржаўным педагагічным інстытуце. Павышаў славiстычны досвед у Карлавым універсітэце ў Празе і Варшаўскім універсітэце.

Працаваў П. Сцяцко выкладчыкам беларускай мовы ў Гродзенскім педагагічным інстытуце, дацэнтам кафедры беларускай мовы ў Мінскім дзяржаўным педінстытуце, прафесарам – загадчыкам кафедры рускага, агульнага і славянскага мовазнаўства Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны, загадчыкам кафедры беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, потым прафесарам гэтай ВНУ; з верасня 2013 года – прафесар кафедры раманскай і германскай філалогіі названага ўніверсітэта. У 1991–1994 гадах П. Сцяцко – прафесар факультэта ўсходнеславянскай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта (філіял у Беластоку).

Прафесар П. Сцяцко – знаны даследчык беларускага і славянскага мовазнаўства і міжмоўных стасункаў. Мае звыш 630 навуковых прац, з іх 36 кніг: 8 манаграфій, 8 слоўнікаў, 6 падручнікаў і 12 дапаможнікаў для вышэйшых і сярэдніх спецыяльных устаноў (гімназій, каледжы), суаўтар акадэмічнай *Беларускай граматыкі*. Яго працы друкаваліся і рэцэнзаваліся ў многіх славiстычных выданнях Еўропы і Амерыкі (Беласток, Берлін, Валгаград, Варшава, Гомель, Гродна, Зальцбург, Кіеў, Львоў, Люблін, Масква, Нью-Ёрк, Прага, Самарканд, Ташкент).

П. Сцяцко – даследчык розных галін беларускага мовазнаўства: лексікалогія, лексікаграфія, словаўтварэнне, марфалогія і сінтаксіс, культура мовы, тэрміналогія, анамастыка, дыялекталогія, а таксама кантактаў беларускай мовы з іншымі мовамі.

Лексіколаг П. Сцяцко даследуе розныя аспекты слова народнай і літаратурнай мовы: камунікацыйныя і кагнітыўныя мажлівасці, здатнасць пераасэнсавання, другаснай намінацыі, спосабы і сродкі сістэматызацыі, лексікаграфавання: *Дыялектны слоўнік* (1970), *Народная лексіка* (1970), *Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны* (1999, суаўтар), *Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны* (2005), *Анамастычны слоўнік Гродзеншчыны* (2005).

Прафесар П. Сцяцко надае значную ўвагу тэрміналогіі, даследуе розныя аспекты лексемы-тэрміна: дакладнасць выяўлення паняццевай існасці, дэрывацыйнай здатнасці, нацыянальнай адметнасці: *Народная лексіка і словаўтварэнне* (1972), *Лингвистическая терминология в вузовских курсах* (1984, суаўтар і рэдактар), *Слоўнік лінгвістычнай тэрміналогіі* (1990, суаўтар і рэдактар), *Słownik terminologii lingwistycznej* (Białorusko-rosyjsko-polski, polsko-rosyjsko-białoruski, 1994, аўтар беларускай часткі), *Руска-беларускі фізічны слоўнік* (1999, суаўтар).

Дэрываталаг П. Сцяцко даследуе субстантыўную дэрывацыю беларускай нацыянальнай мовы ў дзвюх яе разнавіднасцях – рэгіянальнай і агульнанароднай (літаратурнай); ім выяўлена і апісана шмат дэрывацыйных тыпаў, не засведчаных у акадэмічнай *Граматыцы беларускай мовы* 1962 года. Вынікі доктарскай дысертацыі (абаронена ў Акадэміі навук Беларусі ў 1980 г.), яе здабыткі сталі асновай раздзела *Словаўтварэнне* новай кнігі *Беларуская граматыка* (1985). Да гэтага была апублікавана манаграфія аўтара *Беларускае народнае словаўтварэнне. Афіксальныя назоўнікі* (1977).

Вялікі інтарэс ў прафесара П. Сцяцко на працягу ўсёй яго навуковай дзейнасці мае праблема культуры літаратурнай мовы, асабліва ва ўмовах білінгвізму. Гэтай тэматыцы аўтар прысвяціў больш за 200 публікацый, у іх ліку кніжныя выданні: *Праблемы нормы, культуры мовы* (1998), *Культура мовы* (2002), *Мовазнаўчы досвед* (2005), *Нарысы культуры мовы* (2010).

Прафесар П. Сцяцко падрыхтаваў і выдаў (аднаасобна ці ў суаўтарстве) падручнікі і навучальныя дапаможнікі для вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў (гімназіяў, каледжаў): *Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы* (1969, разам з М. Яўневічам, дапрацаваныя выданні ў 1980, 1987, 2006), *Беларуская мова* (1970, разам з М. Кавалёвай), *Сучасная беларуская літаратурная мова. Марфалогія* (1973, суаўтар), *Сучасная беларуская літаратурная мова: Лексікалогія. Лексікаграфія. Фаналогія. Арфаграфія* (1976, суаўтар), *Сучасная беларуская літаратурная мова. Частка I* (1982, суаўтар, дапрацаваныя выданні: 1992, 1998, 2001, 2004), *Беларуская граматыка. Частка I. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск* (1985 (суаўтар), *Пачатковы курс мовазнаўства* (1993), *Уводзіны ў мовазнаўства* (2001).

Міжмоўныя дачыненні асвятляюцца ў публікацыях *Паланізмы ў лексіцы паўднёва-заходніх беларускіх гаворак* (1963), *Немецкія слова в современных белорусских народных говорах* (1965), *Словаўтваральныя тыпы з суфіксамі -ін, -іна, -іня ў славянскіх мовах* (1967), *Соотношение некоторых типов субстантивной деривации русского и белорусского языков* (1975), *Словаўтваральныя рэгіяналізмы беларускай мовы, агульныя з украінскай* (1978), *Беларуска-ўкраінскія моўныя паралелі* (1982), *Да пытання аб балтыйскім паходжанні некаторых беларускіх*

прозвішчаў (1986), Словообразовательная соотносительность русского и белорусского языков (1986), Об экспрессивах с суффиксом -иц-а в восточнославянских и польском языках (1986), О сходствах и различиях в словообразовательных системах славянских языков (1986), Агентивные отглагольные существительные в современном русском и белорусском литературных языках (1988), Однокорневые существительные общего рода в русском и белорусском литературных языках (1989), О функциях приставки наи-/най- в современном русском и белорусском литературных языках (1989), Польска-беларускае лексічнае ўзаемадзеянне (1994), Намінацыі з фармантамі -іска/-іско ў беларускай і польскай мовах (1994), Намінацыі прадметаў матэрыяльнай культуры Гродзеншчыны як адбітак кантактаў розных этнасаў (1994), Беларуска-польскія моўныя кантакты ў галіне намінацыі адзення і абутку (1996), *Przezwiśka i przydomki w językach słowiańskich* (1999), Славянскія каляндарныя найменні месяцаў (2003), Беларуская і балгарская (разам з македонскай) мовы: рысы супольнасці і падабенства (2004).

Прафесар П. Сцяцко – удзельнік многіх навуковых форумаў у Беларусі і за яе межамі: IX Міжнародны з’езд славістаў (Кіеў), Усяпольскі моўны кангрэс (Варшава), канферэнцыі па лексіцы і словаўтварэнні (Беласток, Валгаград, Гомель, Гродна, Львоў, Мінск, Ужгарад). Рэгулярна друкуе П. Сцяцко аглядныя артыкулы і рэцэнзіі, з’яўляецца аўтарам шматлікіх навуковых матэрыялаў у энцыклапедыях і даведніках. Быў адказным рэдактарам навуковага альманаха “Гарадзенскія запісы. Старонкі гісторыі і культуры”, уваходзіў у склад рэдкалегіі навуковых выданняў Беларусі і Польшчы. Яго імя як рэдактара пазначана ў 23 кнігах і як рэцэнзента – у 22.

Прафесар П. Сцяцко кіруе навуковай школай па праблемах дэрывацыі ў беларускай, славянскіх і германскіх мовах, якая налічвае 20 чалавек, сярод іх два дактары навук (заснавальнік школы П. Сцяцко і яго былы аспірант А. Рогалеў, прафесар Гомельскага ўніверсітэта) і 18 кандыдатаў навук, падрыхтаваных пад кіраўніцтвам П. Сцяцко. Яны працуюць на 12 кафедрах у Гродзенскім і Гомельскім універсітэтах.

У перыяд 2008–2013 гг. прафесар П. Сцяцко ўзначальваў Савет па абароне кандыдацкіх дысертацый па спецыяльнасці “10.02.20 – параўнальна-гістарычнае, тыпалагічнае і супастаўляльнае мовазнаўства”: абаронены кандыдацкія дысертацыі навукоўцамі з Віцебска, Гродна, Мінска.

Апошнім часам прафесар П. Сцяцко актыўна працуе ў галіне беларускай анамастыкі – даследуе словаўтваральную семантыку, структуру, паходжанне прозвішчаў Беларусі. Падрыхтавана манаграфія па гэтай праблематыцы. Асобныя антрапанімічныя эцюды рэгулярна публікуюцца на старонках перыядычнага рэспубліканскага выдання “Наша слова” (2012–2014) і ў выданні “Філалагічнае кразнаўства Гродзеншчыны”.

Працягвае П. Сцяцко, прафесар кафедры раманскай і германскай філалогіі, падрыхтоўку кадраў вышэйшай кваліфікацыі. Рыхтуюцца да абароны чарговыя кандыдацкія дысертацыі, выкананыя пад яго кіраўніцтвам.

Артыкулы-персаналіі пра прафесара П. Сцяцко змешчаны ў 5 энцыклапедыях Беларусі. Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны. Выдатнік народнай асветы Беларусі.

Ганна Крофта
Гродна